

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 15 mars 1934 kl. 4 e. m.

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion angående fördelningen av statliga stipendier vid olika slag av utbildningsanstalter.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 193, har herr *Holstenson* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande fördelningen av statliga stipendier vid olika slags utbildningsanstalter samt vidtagande av de åtgärder, vartill utredningen må föranleda.

I avseende å motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från skolöverstyrelsen; och är nämnda yttrande såsom bilaga fogat vid utskottets utlåtande.

Syftet med förevarande motion, att underlätta för ekonomiskt mindre be- *Utskottet.*
medlad ungdom från lantbrukarhem att bevista folkhögskolor, synes utskottet värt allt beaktande. Icke minst under en kristid, som hårt drabbar även lantbruket, är det önskvärt, att alla befolkningslagers ungdom behålles vid andlig hälsa och gives rikligast möjliga tillfällen till intellektuell förkovran.

Av den genom skolöverstyrelsen föranstaltade utredningen framgår, att överstyrelsen i ett betydande antal fall utdelat stipendier till söner och döttrar av föräldrar, som äga jordbruksfastigheter. Med all rätt anser överstyrelsen en jordbruksfastighets taxeringsvärde endast vara en av de många faktorer, vartill hänsyn bör tagas vid stipendiernas fördelning. Som andra sådana faktorer nämner överstyrelsen: sökandens egen taxerade inkomst, föräldrarnas inkomst, andra tillgångar än fast egendom, antal oförsörjda barn i familjen, arbetslöshet i familjen, understöd från annat håll, skulder, sökandens och faderns ålder, sökandens civilstånd och försörjningsskyldighet, hans möjlighet att bo i hemmet under kursen, fri kost m. m.

De principer, som överstyrelsen följt vid stipendieanslagens fördelning mellan folkhögskolorna, ha även tillämpats vid fördelningen av stipendieanslagen till elever vid såväl folk- och småskoleseminarier som kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning.

Av skolöverstyrelsens yttrande framgår alltså, att missförhållanden av den art, motionärerna ansett förekomma, icke vidlåda det nuvarande systemet för fördelning av stipendier vid statliga utbildningsanstalter. Utskottet ansluter sig till motionärernas uppfattning om det önskvärda uti att landsbygdsungdomen

icke i något avseende missgynnas i fråga om möjligheten att erhålla statliga stipendier vid olika slag av utbildningsanstalter. Överstyrelsens ovan refererade redogörelse visar emellertid, att vid stipendiernas fördelning hänsyn tages till de särskilda faktorer, som därvid böra beaktas.

Under hänvisning till det ovan anförda får utskottet hemställa,

att förevarande motion ej måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 15 mars 1934.

På utskottets vägnar:

RUBEN WAGNSSON.

Närvarande vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet: herrar *Wagnsson, Olof Carlsson, Bjurström, Volrath Tham, Wijkström, K. A. Johanson, Bäckström* och *Holstenson*.

Reservation

av herr *Holstenson*.

*Bilaga.**Till**Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott.*

Genom nådig remiss den 9 februari 1934 har Skolöverstyrelsen anbefallts att så skyndsamt som möjligt och senast den 10 mars 1934 till Riksdagens första kammarens första tillfälliga utskott inkomma med av utskottet begärt yttrande över en av herr Holstenson m. fl. i första kammaren väckt motion, nr 193, angående fördelningen av statliga stipendier vid olika slag av utbildningsanstalter.

Till åttlydnad härav får överstyrelsen anföra följande.

I anslutning till en till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ställd framställning från en sammanslutning av folkhögskolelever, vilken framställning i avskrift även ingivits till överstyrelsen, framhålla motionärerna, att söner och döttrar till bönder och med dem likställda hava lika stora svårigheter som arbetslösa industriarbetare att anskaffa medel till en skolvistelse.

I motionen göres gällande, att lantbrukarungdomen i fråga om möjlighet att erhålla statsstipendier är sämre ställd än övrig ungdom, och motionärerna hysa den uppfattningen, att som villkor för erhållande av stipendium skulle fordras intyg om medellöshet. Sålunda skulle t. ex. en son till en lantbrukare, som äger jordbruk, taxerat till 15.000 kronor, vara utesluten från möjligheten till att erhålla stipendium, även om fadern hade så stora skulder, att tillgångarna med endast några tusen kronor överstege skulderna.

Motionen utmynnar i förslag om utredning rörande fördelningen av statliga stipendier vid olika slags utbildningsanstalter.

Av de utbildningsanstalter, som stå under överstyrelsens inseende, utdelas statliga stipendier till eleverna vid folk- och småskoleseminarier, vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning samt vid folkhögskolor.

Överstyrelsen har, för att belysa motionärernas påståenden, verkställt en undersökning rörande den utsträckning, i vilken statsstipendier tilldelats söner och döttrar till lantbrukare. På grund av den korta tid, som stått överstyrelsen till förfogande, och det mycket omfattande material, som för ändamålet måste genomgå, har överstyrelsen nödgats inskränka den detaljerade undersökningen till att omfatta endast materialet från en kategori av läroanstalter.

Dels med hänsyn till att motionärerna särskilt nämna folkhögskolorna och påpeka dessas betydelse för lantbrukarungdomen, dels med hänsyn till att dessa skolor representera den ojämförligt största gruppen stipendiater, har överstyrelsen lagt nämnda skolor till grund för undersökningen.

Överstyrelsen har valt 15.000 kronors taxeringsvärde såsom gräns mellan två grupper. Detta har skett endast på grund av att motionärerna valt sagda värde för att exemplifiera sina påståenden. I själva verket har överstyrelsen i ett betydande antal fall utdelat stipendier till söner och döttrar av föräldrar, som äga jordbruksfastigheter med avsevärt högre taxering. Emellertid är givetvis jordbruksfastighetens taxeringsvärde endast en av de många faktorer, vartill överstyrelsen vid fördelningen av stipendierna tagit hänsyn. Andra sådana faktorer äro: sökandens egen taxerade inkomst, föräldrarnas inkomst, andra tillgångar än fast egendom, antal oförsörjda barn i familjen, arbetslöshet

i familjen, vare sig i fråga om sökanden eller fadern eller syskon, understöd från annat håll, skulder, faderns och sökandens ålder, sökandens civilstånd och försörjningsskyldighet, sökandens möjlighet att bo i hemmet under kursen, fri kost m. m. Till alla dessa omständigheter har i tabellen ingen hänsyn kunnat tagas.

Stipendier åt elever från jordbrukarhem vid folkhögskolors huvudkurser 1933—1934.

Antalet stipendiesökande elever vid folkhögskolornas huvudkurser 1933—1934 var 3,428. Av dessa elever voro 886 eller 25,85 procent från jordbrukarhem.

Skolöverstyrelsen tilldelade 3,159 elever stipendium. Av dessa voro 785 eller 24,85 procent från jordbrukarhem.

Folkhögskolornas styrelser ha av samtliga stipendiesökande ansett 147 elever icke behövande. Av dessa voro 74 eller 50,34 procent från jordbrukarhem. Skolöverstyrelsen har förklarat 269 elever icke stipendieberättigade. Av dessa voro 101 eller 37,55 procent från jordbrukarhem.

Skolöverstyrelsens beräkning av stipendier åt elever från jordbrukarhem framgår av följande tabell.¹

Behovsgrader	Föräldrarnas jordbruksfastighet taxerad till				Summa elever från jordbrukarhem	
	mer än 15,000 kronor		15,000 kronor eller därunder			
Behovsgrad 3:						
Stipendium à 35 kr. per månad.....	21		179		200	
» » 30 » » »	47		123		170	
» » 25 » » »	55	123	88	390	143	513
Behovsgrad 2:						
Stipendium à 20 kr. per månad.....	55	55	61	61	116	116
Behovsgrad 1:						
Stipendium à 15 kr. per månad.....	54		43		97	
» » 10 » » »	40	94	19	62	59	156
<i>Summa för samtliga behovsgrader ...</i>		272		513		785
Elever, vilka av skolstyrelserna och Skolöverstyrelsen ansetts icke stipendiebehövande	56		18		74	
Övriga elever, vilka av Skolöverstyrelsen ansetts icke stipendieberättigade	² 22		³ 5		27	
<i>Summa elever, vilka av Skolöverstyrelsen icke tilldelats stipendier</i>		78		23		101
<i>Summa stipendiesökande</i>		350		536		886

¹ Anm. Här ha endast medräknats elever från hem, vilka ha sin huvudsakliga bärgning av jordbruk. Så har t. ex. elev, vars målsman därjämte har någon annan inkomstbringande sysselsättning (faktor, skogvaktare, uppsyningsman etc.) icke medräknats. Uppgifterna äro hämtade ur elevernas stipendieansökningar.

² Dessas föräldrar ägde fastighet, i de flesta fall taxerad till belopp, som betydligt översteg 15.000 kronor, därjämte i en del fall även kapital.

³ För dessa 5 gäller, liksom för de övriga 18, att föräldrarna (eller eleven själv) utom fastigheten ägde avsevärt kapital.

Såsom framgår av sammanställningen ha 886 söner och döttrar till jordbrukare sökt stipendium. Av dessa ha 785 eller 88,60 procent erhållit stipendium, därav 513 inom högsta behovsgraden. Endast 101 ha vägrats stipendium, och bland dessa ha skolornas styrelser avstyrkt stipendium för 74. Av de återstående 27 är det endast 5, vilkas föräldrar ha så litet lantbruk, att det taxerats till 15,000 kronor eller därunder, och i samtliga dessa sistnämnda fall äga föräldrarna eller sökanden — utom jordbruksfastigheten — ett avsevärt kapital.

Enligt gällande författning ha visserligen folkhögskolornas styrelser rätt att vidtaga jämkningar i de belopp, som av överstyrelsen beräknats för de särskilda eleverna, men styrelserna kunna endast på grund av anmärkningar mot vederbörandes flit och uppförande beröva en elev stipendium, såvitt han bevisat kursen två tredjedelar av den i gällande författning bestämda minimitiden.

De principer, som överstyrelsen följt vid stipendieanslagens fördelning mellan folkhögskolorna, ha även tillämpats vid fördelningen av stipendieanslagen till elever vid såväl folk- och småskoleseminarier som kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Vid yrkesskolorna var totala antalet stipendie-sökande budgetåret 1932/1933 2,070, av vilka 1,356 tilldelades stipendium. Av dessa 1,356 voro 238 barn till lantbrukare. Av nämnda 238 lantbrukare ägde 179 jordbruk, som var taxerat till högst 15,000 kronor, och 59 jordbruk med högre taxeringsvärde. Inte heller bland de sökande vid här ifrågavarande läroanstalter har stipendium vägrats någon, enbart av den anledningen att föräldrarna äga ett jordbruk, som är taxerat till 15,000 kronor.

Då såsom framgår av här lämnade redogörelse den motivering, som i motionen lämnats för kravet på en utredning, icke är hållbar och då överstyrelsen icke kan finna, att något kan vinnas med den föreslagna utredningen, får överstyrelsen vördsamt hemställa, att utskottet måtte avstyrka motionen.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningschefen undervisningsrådet Fredriksson, t. f. avdelningschefen undervisningsrådet Nylund, t. f. undervisningsrådet Isaacsson, föredragande, och t. f. undervisningsrådet friherre Hummerhielm.

Stockholm den 23 februari 1934.

OTTO HOLMDAHL.

August Isaacsson.

/Einar Sprinchorn.